

การอภิปรายเรื่อง “Revising Thailand’s Financing Innovation Policies” ครั้งที่ 40

โดย ดร. ภัทรพงศ์ อินทรกำเนต

อาจารย์ประจำวิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในการประชุมสภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ครั้งที่ 153

วันศุกร์ที่ 13 มกราคม 2555

ณ ห้องประชุมสนั่น สุมิตร อาคารสำนักงานอธิการบดี ชั้น 9

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

.....

ดร. ภัทรพงศ์ อินทรกำเนต อาจารย์ประจำวิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้บรรยาย เรื่อง “Revising Thailand’s Financing Innovation Policies” ซึ่งเป็นหัวข้อการศึกษาวิจัยที่ได้รับทุนจาก International Development Research Center (IDRC) ประเทศแคนาดา ระยะเวลาการศึกษาวิจัย 2 ปี กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา 4 ประเทศ ได้แก่ประเทศไทย มาเลเซีย ไต้หวัน และสิงคโปร์

วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายและมาตรการในการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาความสามารถทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมในบริษัทเอกชน 4 ประเทศ ว่ามีประสิทธิภาพเพียงใด
2. เพื่อศึกษาเหตุ และผลแตกต่างของการใช้มาตรการต่างๆ ในแต่ละประเทศ เช่น มาตรการภาษี การร่วมลงทุน การให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ หรือเงินให้เปล่า ว่าทำให้เกิดนวัตกรรมจริงหรือไม่
3. เพื่อหาแนวทางการสนับสนุนนโยบายและมาตรการสำหรับประเทศไทยและมาเลเซีย โดยการเรียนรู้จากประเทศไต้หวันและสิงคโปร์ซึ่งเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จมากกว่า

วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยได้ดำเนินการใน 2 ระดับ คือระดับ macro มองภาพกว้าง ศึกษานวัตกรรมของ 4 ประเทศมีนโยบายต่างกันอย่างไร และในระดับปฏิบัติการ ศึกษาความแตกต่างในเนื้อหาของนโยบาย และประสิทธิภาพแต่ละมาตรการ ตั้งแต่ ภาษี เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ตลาดการเงิน โดยเปรียบเทียบว่า มาตรการเหล่านี้ล้มเหลว หรือมีประสิทธิภาพเพราะเหตุใด

วิธีการวิจัย ได้ดำเนินการ 2 ส่วน คือ

1. สัมภาษณ์หน่วยงานที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และสัมภาษณ์บริษัทที่ได้รับประโยชน์จากนโยบายเหล่านั้น

2. ศึกษาเปรียบเทียบจาก secondary data โดยการสำรวจบริษัทที่มีนวัตกรรม สอบถามเกี่ยวกับนวัตกรรมของบริษัทว่าเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐในเรื่องต่างๆ อย่างไรบ้าง ซึ่งจะสามารถประเมิน effectiveness ได้ กลุ่มตัวอย่างบริษัทที่ได้รับการประเมินมีจำนวน 6 พันกว่าราย

ทีมวิจัย ประกอบด้วยบุคลากรจากมหาวิทยาลัย/สถาบันนานาชาติ 16 คน ดังนี้

- Dr. Patarapong Intarakumnerd (TU) เป็นหัวหน้าโครงการ
- Dr. Jarunee Wonglimpiyarat (TU) เป็นหัวหน้าโครงการ
- Prof. Morris Teubal, (International Advisor), Hebrew University of Jerusalem, Israel
- Prof. Poh-kam Wong (NUS)
- Dr. Annette Singh (NUS)
- Associate Prof. Dr. K. Thiruchelvam (UM)
- Dr. VGR Chandran (UM)
- Dr. Ng Boon Kwee (UM)
- Dr. Wong Chan Yuan (UM)
- Dr. Chee Kin Sam (UM)
- Dr. Meng-Chun Liu(CIER), Taiwan
- Dr. Fang-I Wen(CIER), Taiwan
- Asst.Prof. Dr. Tippawan Pinvanichkul (KMUTT)
- Dr. Wuttigrai Ngamsirijit (NIDA)
- Dr. Poomporn Thamsatitdej (TU)

ภาพรวมของ National Innovation System (NIS) ของ 4 ประเทศ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือประเทศที่ประชากรมีรายได้ต่อหัวค่อนข้างสูง ได้แก่ประเทศไต้หวันและสิงคโปร์ อีกกลุ่มคือประเทศที่ประชากรมีรายได้ระดับกลาง ได้แก่ประเทศไทยและมาเลเซีย ความแตกต่างระหว่าง 2 กลุ่มเห็นได้ชัดจากการพิจารณา NIS โดยมองผู้เล่น ใครทำให้เกิดนวัตกรรมในประเทศบ้าง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ เอกชน แล้วดูว่ามีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร ปฏิสัมพันธ์นั้นทำให้เกิดความรู้ใหม่ ทำให้เกิดนวัตกรรมหรือไม่

กลุ่มแรกประเทศสิงคโปร์และไต้หวัน จะสร้างนวัตกรรมใหม่อย่างสม่ำเสมอ ทำให้บริษัทมีความเข้มแข็งทางด้านเทคโนโลยี เรียกได้ว่าเป็น strong & learning intensive NIS คือผู้เล่นรับบทบาทและทำหน้าที่ของตัวเองได้ดี มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันได้ดี สามารถวิ่งไล่กวาดประเทศพัฒนาแล้ว ทำให้เกิดนวัตกรรมต่างๆ ขึ้นมา แต่อีก 2 ประเทศ เป็น weak & fragmented NIS กล่าวคือ ผู้เล่นต่างๆ ในมหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยของรัฐ บริษัทเอกชนไม่มีการทำหน้าที่ที่ควรทำ และไม่มีปฏิสัมพันธ์กัน

ลักษณะเด่นของประเทศไต้หวันคือมี SMEs ที่ไฝรู้ ไฝเรียน มีความกระหายที่จะพัฒนาด้านเทคโนโลยีของตนเอง นอกจากนี้ยังมีลักษณะที่เป็น clustering ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ การเรียนรู้ใหม่ และเกิดนวัตกรรมอย่างสม่ำเสมอ ลักษณะเด่นของ NIS ของประเทศไต้หวันคือ สถาบันวิจัย

ของรัฐไม่ได้ทำวิจัยอย่างเดียว แต่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างภาครัฐกับเอกชน ซึ่งทำให้อุตสาหกรรมหลายอย่างของไทยเกิดขึ้นได้ เช่น อุตสาหกรรม semi - conductor, notebook, LCD ปรากฏการณ์ต่างๆ เหล่านี้ไม่เกิดขึ้นในประเทศไทยเพราะสถาบันวิจัย/มหาวิทยาลัยของไทยมุ่งทำวิจัยใหม่ ไม่ได้นำเทคโนโลยีที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาต่อยอดร่วมมือกับบริษัทเอกชนไทยดำเนินการต่อจนตั้งเป็นธุรกิจใหม่ได้

ประเทศต่อมาที่ประสบความสำเร็จคือสิงคโปร์ ซึ่งใช้ประโยชน์จากบริษัทข้ามชาติได้ดี สามารถทำให้บริษัทข้ามชาติถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับบริษัทในสิงคโปร์ได้ และตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา สิงคโปร์ยังเน้นการทำให้เกิดนวัตกรรมในบริษัท โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทเกิดใหม่ เหตุการณ์ดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่เกิดจากนโยบายรัฐ ในขณะที่มาเลเซียและไทยยังไม่สามารถเปลี่ยนตนเองเป็นประเทศพัฒนาแล้วได้อย่างสมบูรณ์ ยังไม่สามารถผลิตสินค้าที่มีนวัตกรรมได้

จากข้อมูลรายได้ประชาชาติต่อหัว จำนวนนักวิจัยต่อประชากรล้านคน การลงทุนเรื่อง R&D โดยเฉพาะการลงทุนที่มาจากภาคเอกชน ประเทศไทยมีตัวเลขต่ำกว่าทั้ง 3 ประเทศ สิ่งที่เห็นชัดเจนด้านนวัตกรรม คือสิทธิบัตรที่ไปจดทะเบียนในสหรัฐอเมริกาซึ่งถือว่าเป็นแหล่งที่ได้รับการยอมรับสูง ไทยมีจำนวนสิทธิบัตรต่ำมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ประเทศไทยมีหน่วยงานที่สนับสนุนด้านการเงินเพื่อให้เกิดนวัตกรรมหลายหน่วยงาน แต่มีลักษณะกระจัดกระจาย และนโยบายต่างๆ ไม่ค่อยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ความแตกต่างของ Financing Innovation Policies ระหว่างไทยกับต่างประเทศ คือ

1. มาตรการทั้งหลายไม่มีวิวัฒนาการร่วมกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ถึงแม้ระบบเศรษฐกิจ ระบบนวัตกรรมของประเทศไทยจะก้าวหน้าไปเพียงใดก็ยังใช้มาตรการเดิม มาตรการที่เกิดขึ้นใหม่มีน้อย ซึ่งต่างจากประเทศสิงคโปร์คือ ในปี ค.ศ. 1960 เริ่มสนับสนุนให้บริษัทข้ามชาติมาลงทุนเรื่องการผลิต จึงมีมาตรการสนับสนุนด้านทุน ภาษี ต่อมาในปี ค.ศ. 1980 สิงคโปร์พบว่าการเชื่อมโยงระหว่างบริษัทข้ามชาติกับบริษัทท้องถิ่นอ่อนแอ จึงมีมาตรการใหม่ ให้บริษัทข้ามชาติถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีให้กับบริษัทสิงคโปร์ โดยการจ้างคนของบริษัทข้ามชาติมาทำงานใน SMEs ของสิงคโปร์เป็นระยะเวลา 2 ปี โดยภาครัฐจ่ายเงินเดือน หรือมีโปรแกรมจัดฝึกอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นสำหรับแต่ละอุตสาหกรรมโดยรัฐเป็นผู้สนับสนุนทุน ทำให้ประเทศสิงคโปร์เจริญก้าวหน้า มีการลงทุนจากบริษัทข้ามชาติเพิ่มขึ้น

เมื่อสิงคโปร์ต้องการเป็น R&D center, R&D Hub ก็มีนโยบายส่งเสริมให้บริษัทข้ามชาติมาลงทุนด้าน R&D ในสิงคโปร์ โดยค่าใช้จ่ายในการทำวิจัยที่เกิดขึ้นในสิงคโปร์และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัยในประเทศอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเป็น R&D Hub ของสิงคโปร์สามารถนำมาหักค่าใช้จ่ายในสิงคโปร์ได้ ซึ่งก็สามารถทำให้สิงคโปร์เป็น R&D Hub ได้จริง และเมื่อต้องการที่จะมีนวัตกรรมของตนเอง รัฐบาลจะสนับสนุนทุนให้เปล่า เช่น กรณีที่เอกชนลงทุนในวิจัยหรือทำต้นแบบ 1 ดอลลาร์ รัฐจะสมทบอีก 1 ดอลลาร์ แสดงให้เห็นว่าระบบการเงินในการส่งเสริมนวัตกรรมของสิงคโปร์มีวิวัฒนาการร่วมกับการพัฒนาความสามารถของบริษัทเอกชน และการพัฒนาประเทศ

2. นโยบายในการสนับสนุนของประเทศไทยเน้นแต่เรื่องภาษี ไม่ได้เน้นเรื่องอื่นๆ เช่น การให้ทุนสนับสนุน การร่วมลงทุน และส่วนใหญ่มุ่งแต่เรื่องงานวิจัยและพัฒนา ซึ่งนวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้ต้องทำหลายอย่าง ตั้งแต่เรื่องการผลิต วิศวกรรม ออกแบบ วิจัยและพัฒนา กิจกรรมเชิงพาณิชย์ รวมถึงการซื้อทรัพย์สินทางปัญญาจากต่างประเทศมาต่อยอด การทำ marketing, branding ซึ่งนโยบายการเงินของไทยยังไม่ครอบคลุมประเด็นเหล่านี้

สำหรับนโยบายที่ไม่ประสบความสำเร็จก็ไม่ยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม ไม่มีนโยบายที่เน้นเฉพาะเรื่องเป็นพิเศษ เช่น นโยบายที่เน้นเรื่อง strategy, sector, cluster หรือนโยบายทางการเงินที่เน้นในช่วงระยะเวลาต่างๆ กันของบริษัท เช่น เพิ่งก่อตั้ง หรือเพิ่งจะเติบโต หรือมีมาตรการการเงินเฉพาะราย เช่น อุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งมีกระบวนการนวัตกรรม (innovation process) ต่างจากอุตสาหกรรมยานยนต์

3. นโยบายส่วนใหญ่จะมีกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นผู้เล่น เป็นผู้ให้ แตกต่างจากประเทศอื่นโดยเฉพาะประเทศไต้หวันและสิงคโปร์ ซึ่งมีกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจโดยตรง เช่น กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตร พิจารณาให้มีการให้ทุนสนับสนุน การร่วมลงทุน ไม่ใช่เฉพาะเรื่องภาษีอย่างเดียว นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีความแตกต่างและอ่อนแอกว่าประเทศอื่นในเรื่องความร่วมมือข้ามกระทรวง การติดตามประเมินผล และการเรียนรู้ทั้งในแง่ content และ policy process

4. แรงจูงใจทางภาษี (tax incentive) ทุกประเทศมีการดำเนินการแต่ความครอบคลุมแตกต่างกัน โดยประเทศไทยจะครอบคลุมด้านวิจัยและพัฒนาที่ดำเนินการร่วมกับมหาวิทยาลัย ขณะที่งานวิจัยและพัฒนาของมาเลเซียที่ต่อยอดได้ในเชิงพาณิชย์จะได้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแยกจากการทำวิจัยและพัฒนาเพราะไม่ใช่ทุกงานวิจัยและพัฒนาสามารถต่อยอดได้ในเชิงพาณิชย์ นอกจากนี้ประเทศสิงคโปร์และไต้หวันยังให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีที่ครอบคลุมถึงเรื่องการออกแบบ การปรับปรุงกระบวนการผลิตด้วย

การสร้างแรงจูงใจทางภาษีมีการดำเนินการกับทุกภาคส่วน และเฉพาะเจาะจงในรายพิเศษ เช่น บริษัท SME ในประเทศสิงคโปร์ที่เพิ่งเริ่มต้นส่วนใหญ่จะไม่มีกำไรและไม่ได้ประโยชน์จากมาตรการภาษี รัฐบาลสิงคโปร์จะอนุญาตให้เปลี่ยนมาตรการภาษีเป็นการให้ทุนเปล่าซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีความคล่องตัวสูงแตกต่างจากประเทศไทย

ประเทศไทยกังวลเรื่องทุจริตคอร์รัปชันมาก จึงต้องตรวจสอบทุกโครงการ ขณะที่ประเทศอื่นสามารถยื่นขอต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อหักภาษีได้โดยไม่ต้องรออนุมัติรายโครงการ แต่จะวัดขั้นตอนสุดท้าย คือวัด impact ว่าลงทุนแล้วทำให้เกิดการสร้างงานเท่าไร เกิดนวัตกรรมจริงหรือไม่ ยอดขายของบริษัท และ GDP ของประเทศโตขึ้นหรือไม่ ซึ่งต่างจากกรณีประเทศไทยที่มีจำนวนโครงการเพิ่มแต่จำนวนบริษัทใหม่ไม่เพิ่ม และบริษัทที่ได้รับประโยชน์จากมาตรการเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นบริษัทขนาดใหญ่และบริษัทเดิมๆ

5. มาตรการเงินให้เปล่า (grant) ประเทศไทยให้ความสำคัญน้อยมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ประเทศมาเลเซียจะครอบคลุมทุกระยะตั้งแต่ก่อนเริ่ม R&D, R&D Commercialized ตลอดจนการจัดซื้อทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ต่างประเทศ ประเทศไต้หวันมีการสนับสนุนทุนในบาง product โดยรัฐเป็นผู้กำหนดแล้วบริษัทรวมตัวกันมาแข่งขันเพื่อให้บริษัทร่วมมือกันทำวิจัยโดยอาจจะมีมหาวิทยาลัย/สถาบันเข้าร่วมด้วย สำหรับประเทศไทยจะให้การสนับสนุนมหาวิทยาลัย สถาบันของรัฐเป็นส่วนใหญ่

ประเทศไต้หวัน สิงคโปร์ ให้ทุนบริษัทเอกชนมาก ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทย โครงการที่สำคัญของรัฐบาลสิงคโปร์จะจ้างคนของบริษัทข้ามชาติมาทำงานใน SMEs 2 ปี โดยรัฐเป็นผู้จ่ายเงิน ทำให้สามารถปรับปรุงและเห็นผลการทำงานของบริษัทโดยในระยะหลังมีบริษัทขอจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของสิงคโปร์เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่วนมาตรการเงินให้เปล่าของประเทศไต้หวันทำให้เกิดบริษัทใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีใหม่ๆ เพิ่มขึ้นจำนวนมาก

6. เงินกู้ (loan) ทุกประเทศให้ความสำคัญยกเว้นประเทศสิงคโปร์ซึ่งเน้นเรื่องการร่วมลงทุนกับรัฐ เงินกู้ของไทยเน้นไปที่ R&D แต่ประเทศสิงคโปร์และไต้หวันยังมีเงินกู้สำหรับกิจกรรมอื่นๆ อีกมาก และเน้นเฉพาะส่วน เช่น กลุ่มเทคโนโลยี ประเทศมาเลเซียมีการให้ระดับความน่าเชื่อถือกับ SME เพื่อประกอบการกู้เงิน การเสนอโครงการเพื่อขอเงินกู้พบว่าจำนวนโครงการของประเทศไทยในระยะหลังลดลงในขณะที่ประเทศมาเลเซียและไต้หวันมีจำนวนเพิ่มขึ้น

7. การร่วมลงทุน (venture capital) โดยรัฐร่วมลงทุนกับบริษัทเอกชน รัฐบาลสิงคโปร์และไต้หวันมีนโยบายการให้เงินร่วมลงทุนกับบริษัทโดยตรง ตั้งแต่ระยะแรกบริษัทเริ่มก่อตั้งซึ่งบริษัทเหล่านี้หาแหล่งทุนไม่ค่อยได้ และไม่ได้ประโยชน์จากมาตรการภาษี จนสามารถขยายตัวได้ และยังมีการร่วมลงทุนที่เน้นสาขาธุรกิจเฉพาะ เช่น Biotech ICT นอกจากนี้ไต้หวันยังมีการตั้ง development fund ภายใต้กระทรวงเศรษฐกิจซึ่งเป็นกองทุนที่ใหญ่มากแยกจากงบประมาณประจำปี สามารถให้เงินกู้/เงินให้เปล่าได้ จะเห็นได้ว่ากระทรวงเศรษฐกิจของไต้หวันไม่ได้เป็นผู้กำหนดนโยบายเพียงอย่างเดียวแต่มีเครื่องมือในการสนับสนุนอุตสาหกรรมบางอย่างที่คิดว่ามีความสำคัญ สำหรับการร่วมลงทุนของประเทศไทย จะให้การสนับสนุนเมื่อบริษัทขยายตัวได้ และจะเป็นการลงทุนในอุตสาหกรรมที่ไม่ใช่เทคโนโลยีสูง เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรเป็นฐานการผลิต เช่น food & drink, เฟอร์นิเจอร์ ซึ่งเป็นจุดแข็งของไทย

นวัตกรรมทางการเงิน (financing Innovation) อีกรูปแบบของประเทศสิงคโปร์ ไต้หวัน คือการส่งเสริมให้คนรวยที่มีเงิน มีประสบการณ์ธุรกิจ รวมตัวกันแล้วไปลงทุนในธุรกิจตั้งใหม่ รวมทั้งติดต่อลงทุนกับนักลงทุนรายบุคคลในต่างประเทศที่มีประสบการณ์และต้องการลงทุนนอกประเทศ เป็นการช่วยปิดช่องว่างที่ส่วนใหญ่ไม่มีผู้ลงทุนในบริษัทก่อตั้งใหม่

การลงทุนโดยตรง ประเทศไต้หวัน สิงคโปร์ มีกองทุน โครงการ จำนวนมากเพื่อการลงทุนโดยตรงกับบริษัทโดยมีข้อกำหนดว่าบริษัทจะต้องมีการลงทุนต่อไปในอุตสาหกรรมที่เป็น strategic Industry ของภาครัฐโดยภาคเอกชนเป็นผู้บริหาร

ประเทศไทยมีธุรกิจเงินร่วมลงทุน (venture capital) มากพอสมควร รัฐตั้งขึ้นก็มี แต่ไม่ค่อยได้ใช้ประโยชน์ สำหรับภาคเอกชนค่อนข้างจะหนีความเสี่ยง ไม่ค่อยลงทุนในช่วงเริ่มต้น การริเริ่มหลายๆ อย่างในการร่วมลงทุนกับภาคเอกชนไทยไม่ประสบความสำเร็จ เพราะหาพันธมิตรที่ร่วมลงทุนและเข้าใจธุรกิจที่มีความเสี่ยงสูงยาก และสิ่งที่เป็นความแตกต่างของไทยคือส่วนใหญ่ไม่มีการอบรมเรื่องธุรกิจให้กับบริษัทเอกชน บริษัทที่เพิ่งเริ่มก่อตั้ง ซึ่งแตกต่างจากสิงคโปร์และไต้หวันที่ทำให้มีจำนวนบริษัทก่อตั้งใหม่เพิ่มขึ้น บางบริษัทก็เข้าไปจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ได้

8. การลงทุนผ่านตลาดทุน (capital market) ประเทศไทยมีตลาดหลักทรัพย์ (MAI) ที่ SMEs ทุกประเภทเข้าไปจดทะเบียนได้ ซึ่งเป็นความแตกต่างที่ต่างประเทศจะเน้นเฉพาะ technology based company ดังนั้นบริษัทที่จดทะเบียนใน MAI จำนวนมากจึงทำแค่ production งานที่ปรึกษา งานบริการ แม้กระทั่งการซื้อขายทั่วไป ไม่ใช่บริษัทที่พัฒนาเทคโนโลยีหรือสร้างนวัตกรรม

องค์ประกอบที่ทำให้นโยบายดำเนินการได้

1. นโยบายหน่วยงานของประเทศไทยส่วนใหญ่ไม่เสริมกัน มาตรการส่วนใหญ่อยู่ที่กระทรวงวิทยาศาสตร์ กระทรวงอุตสาหกรรมมีบทบาทในเรื่องการพัฒนาเทคโนโลยีน้อยมาก ซึ่งต่างจากกระทรวงเศรษฐกิจของไต้หวัน (เทียบได้กับกระทรวงอุตสาหกรรมของไทย) ที่เป็นเจ้าของเกือบทุกมาตรการ และทำให้มาตรการของกระทรวงเชื่อมต่อกับ industrial policy ได้ กรณีประเทศสิงคโปร์ถึงแม้จะอยู่ต่างกระทรวง แต่มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารอยู่ในตำแหน่งยาวนาน และนโยบายค่อนข้างได้ผล

2. แนวความคิดที่ต่างกัน ประเทศไทยมองว่าการพัฒนาความสามารถทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมของบริษัทเอกชน เป็นเรื่องของเอกชนเอง นโยบายส่วนหนึ่งมาจากนักเศรษฐศาสตร์ เน้นเรื่องกลไกการตลาด อีกส่วนหนึ่งมาจากนักวิทยาศาสตร์ซึ่งกำหนดนโยบายวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีอย่างเดี่ยว เน้นแต่เรื่องการพัฒนากำลังคน การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ในขณะที่ประเทศอื่นๆ มองว่ารัฐบาลต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง เช่น ประเทศอินโดนีเซียเกิดความล้มเหลวในการทำงานไม่เป็นระบบ บริษัทเอกชนไม่เชื่อมต่อกันเอง บริษัทข้ามชาติไม่เชื่อมต่อกับบริษัทท้องถิ่นๆ ไม่เชื่อมต่อกับมหาวิทยาลัย จึงต้องมีนโยบายเฉพาะเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้

3. ทศนคติเรื่องคอร์รัปชันทำให้ประเทศไทยไม่มีมาตรการในเรื่องทุนให้เปล่า เพราะเกรงว่าจะมีการเล่นพวก นักวิจัยประเทศอื่นไม่มีความคิดเรื่องนี้จึงไม่มีปัญหาในการที่รัฐจะสนับสนุนทุน ร่วมลงทุนกับเอกชน สามารถเน้นอุตสาหกรรมเฉพาะรายที่สำคัญ ดังนั้นควรดำเนินการให้ไทยมีทัศนคติเช่นนี้ด้วย

4. รัฐบาลไม่กล้าลงทุนเพราะกลัวความเสี่ยงซึ่งนวัตกรรมเป็นเรื่องที่เสี่ยงอยู่แล้ว ควรคิดว่าการลงทุน 10 โครงการ อาจได้ผล 1 โครงการ ซึ่งผลตอบแทนจาก 1 โครงการที่ได้ผลอาจครอบคลุม 9 โครงการที่ขาดทุนได้ แต่เมื่อไม่มีทัศนคติเช่นนี้ การให้ทุนเปล่า การร่วมลงทุน จากภาครัฐจึงมีน้อยมาก

5. เรื่องของผู้ประกอบการ (entrepreneurship) ไม่ต่างกันมากนักในแต่ละประเทศ แต่ในระยะหลังรัฐบาลสิงคโปร์เริ่มเปลี่ยนแปลงโดยผลักดันมาตรการภาครัฐหลายอย่างเช่น การร่วมลงทุน การให้ทุนให้เปล่า การให้นักศึกษาไปทำงานในต่างประเทศได้ การให้ทุนหลังจากเรียนระดับปริญญาเอกโดยใน

ภาคสุดท้ายเปลี่ยน thesis ให้เป็น product ประเทศไทยมีผู้ประกอบการ แต่เป็นผู้ประกอบการที่เกิดขึ้น เพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจ (necessity based) แต่ผู้ประกอบการซึ่งมองหาโอกาส (opportunity based) ที่คนอื่นมองไม่เห็นแล้วทำออกมาเป็นนวัตกรรม ก่อนข้างมีน้อย

6. ความไว้วางใจ เป็นอุปสรรคซึ่งทำให้บริษัทเอกชนด้วยกันเอง หรือรัฐกับเอกชน ไม่รวมมือ แต่รัฐบาลสิงคโปร์ ได้ให้วัน มีนโยบายเช่น การจ้างคนของบริษัทข้ามชาติเป็นผู้บริหารในบริษัทเอกชนของ สิงคโปร์ 2 ปี โดยรัฐจ่ายเงิน หรือการเปลี่ยนมหาวิทยาลัยจาก Teaching/Research University เป็น entrepreneurial University และมีกลไกเช่น เรื่องการแยกตัวออกไปตั้งบริษัทใหม่

สรุปการอภิปรายของกรรมการสภามหาวิทยาลัย

กรรมการสภามหาวิทยาลัยสนใจผลการศึกษาวิจัย “Revising Thailand’s Financing Innovation Policies” มากและอภิปราย สรุปได้ดังนี้

1. นโยบายสนับสนุนนวัตกรรมต้องเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากที่จะทำให้เกิดระบบนวัตกรรมที่ดี สำหรับประเทศไทย จากการศึกษาของทีมงานถ้าจะให้เปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนต้องดำเนินการดังนี้

1.1 เปลี่ยนมาตรการจากเดิมที่รัฐบาลเน้นการกระตุ้นทางภาษีอย่างเดียว มาเป็นเรื่องการให้ทุนให้เปล่า การร่วมลงทุนระหว่างรัฐกับภาคเอกชน โดยต้องมีลักษณะการแข่งขัน เช่น กรณีได้วันที่ ต้องมีการแข่งขันกันระหว่างบริษัท โดยรัฐบาลกำหนด sector เช่นยานยนต์ และนักวิจัยเสนอโครงการ ซึ่งนวัตกรรมมี impact สูงแก่ประเทศ มีคณะกรรมการที่เป็นกลางพิจารณา เพื่อช่วยลดความคิดในเรื่อง การเล่นพรรคพวก การโกง

1.2 ต้องออกระเบียบ กฎหมายรองรับกรณีการให้ทุนเปล่า หรือการร่วมลงทุน ถ้าไม่ประสบความสำเร็จในการลงทุน บริษัทสามารถคิดการขาดทุนจากการลงทุนเป็นค่าใช้จ่ายได้ (write – off)

1.3 เปลี่ยนทัศนคติเจ้าหน้าที่และผู้คิดกลไกการทำงานต่างๆ ให้มาส่งเสริมเรื่องการพัฒนาความสามารถเทคโนโลยีภายในบริษัทเอกชนมากขึ้น เช่น การให้ทุนเปล่าไม่ต้องตรวจสอบเป็นรายโครงการ แต่ควรวัด impact ว่าหลังจากมีมาตรการเหล่านี้ 3 – 4 ปี มีการจ้างงาน สร้างธุรกิจใหม่ มี นวัตกรรมใหม่เพิ่มขึ้นหรือไม่ GDP ของประเทศโตขึ้นหรือไม่ ถ้าดีขึ้นก็จะรู้ว่ามาตรการเหล่านี้ควรมีต่อไป

2. คนไทยทั่วไปไม่เชื่อว่าการสร้างความสามารถทางเทคโนโลยีต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง และเชื่อว่าสามารถดึงเทคโนโลยีมาจากที่ไหนก็ได้ตลอดเวลา ซึ่งเป็นความคิดที่แตกต่างกันระหว่าง entrepreneurship ไทย กับ entrepreneurship ญี่ปุ่น เกาหลี และไต้หวัน การสร้างธุรกิจตัวเองไม่ได้หมายความว่าเอาความรู้จากที่อื่นมาได้ เพราะผู้นั้นต้องสร้างเอง ถ้าเอาความรู้มาจากที่อื่นต้องมีความเข้าใจ ใช้อย่างคุ้มค่า และต่อยอดได้ ทั้งนี้ ในแง่ของนโยบายสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เช่นกรณีประเทศ สิงคโปร์ เดิมคนนิยมทำงานภาครัฐเพราะเงินเดือนสูงมาก ไม่ทำงานในบริษัท แต่เมื่อสิงคโปร์คิดว่าต้อง สร้างนวัตกรรมในบริษัทสิงคโปร์เอง ก็เปลี่ยนนโยบายมีการให้เงินร่วมลงทุน ให้ทุนเปล่าแก่คนสิงคโปร์ มีการให้คนของบริษัทข้ามชาติมาสอนคนสิงคโปร์เป็นผู้บริหาร เป็นวิศวกร เป็นช่างเทคนิค โดยรัฐจ่ายเงินเดือนให้ เรื่องเช่นนี้จะเปลี่ยนทัศนคติได้เมื่อเวลาผ่านไป

การถ่ายทอดเทคโนโลยีไม่ได้มาโดยอัตโนมัติ ต้องมีกระบวนการที่ชัดเจน และผู้รับต้องมีความสามารถในการรับเทคโนโลยี ประเทศสิงคโปร์พัฒนาทั้งกระบวนการ การที่คนไปทำงานในบริษัทข้ามชาติ อยู่ในบริษัทท้องถิ่น 2 ปี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาล ไปจัดระบบ ทำ R&D management ศึกษากลวิธี แล้วทำเป็นโครงการใหญ่ระดับชาติ กำหนดในแต่ละส่วนว่าทักษะและความรู้ที่สำคัญคืออะไร มาตรการเหล่านี้ทำให้สิงคโปร์บรรลุเป้าหมายได้ เช่น กรณีของ hard disk drive ซึ่งมีสิ่งที่จำเป็นมากในยุค ค.ศ.1990 คือเรื่อง precision engineering ทำให้สิงคโปร์ลงทุนจัดฝึกอบรมให้กับบุคลากรของบริษัทโดยเอาคนของบริษัทข้ามชาติคือบริษัท Seagate มาสอน หรือจ้างคนเหล่านี้ไปอยู่ในบริษัทสิงคโปร์ 2 ปีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบริษัท และมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนข้ามชาติกับบริษัทท้องถิ่น การทำธุรกิจจริงก็เกิดขึ้นด้วย

3. จากการศึกษาคิดว่าอุปสรรคจากภาครัฐมีวิธีการแก้ไข แต่สำหรับภาคเอกชนมีความเข้าใจในด้าน R&D อย่างไร การตั้งรับการปรับตัวเองให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐจะเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน และกำลังคนภาคเอกชนที่จะทำ R&D ก็มีน้อย รัฐบาลมีกลไกที่จะกระตุ้นหรือสร้างความเข้าใจอย่างไร

ผู้บรรยายให้ความเห็นว่า ไทยให้ความสำคัญกับ R&D มากเกินไป เข้าใจว่า R&D คือนวัตกรรม ซึ่ง R&D ไม่ใช่สิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดนวัตกรรม หรือนวัตกรรมบางอย่างอาจไม่ต้องทำ R&D เลย ประเทศไทยมีนวัตกรรม แต่ไม่จำเป็นต้องมาจาก R&D เช่น ธุรกิจโมเดลใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นแล้วมี impact สูงในเชิงธุรกิจ อุตสาหกรรมอาหารซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Art, Science และการบริการมาตรการหลายๆ อย่าง เช่น R&D, tax incentive ไม่ค่อยจะได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ซึ่งแตกต่างจากประเทศสิงคโปร์ ไต้หวัน และมาเลเซียที่มีมาตรการแม้กระทั่งเรื่อง R&D commercialized การทำ branding, marketing การทำสินค้าใหม่ซึ่งเป็นสินค้าไฮเทค การ take over บริษัทต่างประเทศยังได้รับทุนจากรัฐ เพราะจะได้ทั้งความรู้, distribution network กลับคืนมา ประเทศไทยมีนวัตกรรมจำนวนมากที่ไม่ได้รับการสนับสนุน เช่น นวัตกรรมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จึงเห็นว่าการคิดเพียงแค่เพิ่มงบ R&D หรือเพิ่มนักวิจัยต่อจำนวนประชากร แต่ควรมองให้กว้างและเปลี่ยนวิธีคิด

4. จากข้อมูลการศึกษา ประเทศไทยมีข้อจำกัดหลายเรื่อง policy recommendation ในโครงการนี้ จะสามารถนำมาใช้ในไทยได้หรือไม่ เนื่องจากการบริหารประเทศมีการระดมซึ่งกันและกัน คอร์ปชั่น ถ้าผู้บริหารประเทศซึ่งมีอำนาจเด็ดขาดจะทำเรื่องนี้ จุดสำคัญที่จะทำให้เกิดนวัตกรรมทำได้อย่างไร

ผู้บรรยายให้ความเห็นว่า policy เป็นส่วนหนึ่งแต่ความสามารถของธุรกิจเอกชนก็เป็นอีกส่วนหนึ่ง บาง policy สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของบริษัทเอกชนได้เช่นกรณีไต้หวัน สิงคโปร์ แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกอย่างรัฐต้องเป็นพระเอก หลายมาตรการที่เอกชนควรเป็นพระเอก ดังนั้นงบประมาณของรัฐควรลงไปถึงบริษัทเอกชนหรือ consortium โดยตรง และถ้าเป็น consortium แล้วรัฐต้องเป็นรองโดยมีเอกชนเป็นผู้นำ ดังนั้นเงินจาก สกว. สวทช. ควรให้บริษัทเอกชนโดยตรง แล้วให้ภาครัฐมาทำงานในลักษณะของ sub-contract หรือเป็น partner ซึ่งในหลายๆ ประเทศก็ดำเนินการเช่นนี้ ไทยต้องเปลี่ยนวิธีคิดในการจัดสรรงบประมาณโดยเพิ่มน้ำหนักให้ภาคเอกชนมากขึ้น

จุดสำคัญที่จะทำให้เกิดนวัตกรรม คือการทำให้มี financing innovation ทั้งนี้ในแต่ละ sector, cluster ต้องมีความพิเศษ มีมาตรการเฉพาะ แตกต่างกันไป เพราะ innovation process ต่างกัน จะใช้มาตรการเดียวกันครอบคลุมทุกอย่างไม่ได้ ถ้าสามารถแก้ไขในจุดนี้ได้ก็จะแก้ปัญหาได้จำนวนมาก

5. อธิการบดีเห็นด้วยกับผู้บรรยายหลายประเด็น และมีความเห็นว่าประเทศไทยยังทำมาตรการอื่นไม่เพียงพอ รวมทั้ง R&D ก็ควรต้องทำให้มากกว่านี้ แนวคิดเรื่อง resource ที่ทำให้เกิดความรู้ความสามารถ เป็นเรื่องของการจัดสรรไม่พอดี และในความเป็นจริงต้องเพิ่มอีกมากเพราะสัดส่วนตัวเลขที่แสดงในกราฟยังต่ำกว่าประเทศอื่น โดยรวมไม่ได้มีความเห็นแตกต่าง แต่ควรระมัดระวังว่าอาจมีคนคว้าความเห็นตรงนี้ไป แล้วบอกว่าไม่ต้องทำ R&D ไม่จำเป็น เพราะมองเห็นอย่างอื่นสำคัญกว่า แม้แต่ในมหาวิทยาลัยซึ่งให้ความสำคัญกับ KPI เรื่องการตีพิมพ์ก็ยังไม่พอ ต้องเน้นตัวอื่นให้มากขึ้นอีกหลายๆ ถึงจะทำให้เกิดนวัตกรรมเกิดขึ้นได้

6. นวัตกรรมของไทยต้องให้รัฐช่วยสนับสนุนโดยเฉพาะด้านการเงิน เงินทุนควรออกมาในรูปแบบที่จูงใจ เป็นการลงทุนร่วม แทนที่จะให้กระจายทั่วไปหมดทุก sector และควรทำให้เหมาะสมสำหรับแต่ละ sector ด้วย

7. คำนิยามนวัตกรรมต้องมีความหมายชัดเจน นวัตกรรมต้องหมายถึงความรวมถึง commercialization ไม่จำเป็นต้องทำเองหมด สามารถซื้อความรู้มาต่อยอดได้ แต่ต้องเข้าใจ และต้องรวมเรื่อง branding, marketing, production, art and design ด้วย ปัจจุบันเรามองนวัตกรรมเฉพาะ new idea, new concept ซึ่งยังมองไม่สุด ถ้าจะมองให้สุดต้องสามารถทำ commercialize ผลิดอกออกผลได้ แนวคิดของ มจร. กับคำว่านวัตกรรม ไม่ได้หมายถึง R&D อย่างเดียว แต่หมายถึง R&D + commercialize สามารถทำออกมาเป็นธุรกิจได้

8. เรื่อง financing เห็นด้วยว่าเป็นประโยชน์ และรัฐคงกล้า direct financing โดยจะให้เงินอุดหนุนเฉพาะ sector แต่อาจมีปัญหาให้ไปแล้วสูญหาย คนที่รับไปแล้วเล่นแร่แปรธาตุ ในที่สุดจะมีบริษัทตั้งขึ้นมากเพื่อรับเงินอุดหนุน

ผู้บรรยายมีแนวคิดที่ประเทศไทยให้ความสำคัญกับ application มาก แต่ไม่ให้ความสำคัญในกระบวนการ monitoring & evaluation เช่น มาตรการภาษีไม่ต้องดูรายโครงการ แต่ดูว่าผ่านไป 3-5 ปี บริษัทมียอดขายเพิ่มขึ้น มีนวัตกรรมใหม่ การสร้างงานเพิ่มขึ้นหรือไม่ ดังนั้นต้องหาคนเพื่อทำเรื่อง monitoring & evaluation ว่าให้ไปแล้วทำอะไร จริงหรือไม่ และต้องวัดโดยหน่วยงานภายนอก หรือหน่วยงานที่สูงขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง

นายกสภามหาวิทยาลัย ขอขอบคุณ ดร. ภัทรพงศ์ อินทรกำเนต ที่ให้ความรู้ที่เป็น new direction ซึ่งทุกคนต้องช่วยกันผลักดันต่อไป

.....